

Interview met de
Maastrichtse rector
Luc Soete

‘Het is evident
dat het hbo veel meer
middelen moet krijgen
voor onderzoek’

‘Hbo-bestuurders moeten toch veel meer verdienen dan wij?’

Praktijkgericht onderzoek aan hogescholen

De Belgische econoom Luc Soete, rector van de Universiteit Maastricht, werkt en woont al dertig jaar in Nederland. Een gesprek over bestuurscultuur, het belang van onderzoek voor het onderwijs, en over allochtone jongeren. 'Dat vind ik het krankzinnige van die huidige roep om excellentie. De echte uitdaging ligt natuurlijk niet daar, maar in de noden en de behoeften aan de andere kant.'

Elma Drayer

H

ij heeft, zegt hij op zeker moment, 'enorm veel bewondering' voor zijn collega-bestuurders aan de hogescholen. "Zij zouden toch veel meer moeten verdienen dan wij? Wij hebben het toch relatief gemakkelijker – zeker gezien de middelen die wij krijgen? Dat maakt de *governance* van een universiteit *straightforward*. Op de hbo's is de situatie compleet anders. Daar zitten ze met een heel andere groep jongeren, bij wie de motivatie veel moeilijker is. En dan moeten hogescholen tegenwoordig óók nog de onderzoekscomponent uitbouwen. Ik vind dat grotere uitdagingen dan waar wij voor staan."

Alweer zo'n dertig jaar werkt de Belgische econoom Luc Soete aan de Universiteit Maastricht, eerst als hoogleraar, sinds 2012 tevens als rector magnificus. Helemaal niet vreemd, vindt hijzelf. "Onze collegevoorzitter komt uit Duitsland, ik ben een Brusselse Vlaming, geboren in Sint-Jans-Molenbeek, *of all places*. Alleen de vicevoorzitter is een Nederlander. Zo'n multinationalaal triumviraat vind ik ideaal, bij debatten brengen we ieder onze eigen achtergrond in. Eigenlijk kan ik het alle universiteitsbestuurders aanraden."

Is er een groot verschil in bestuurscultuur tussen Vlaanderen en Nederland?

"Ik denk het wel. In België heb je de gekozen rector: staf, personeel en studenten mogen allemaal meestemmen. Op het eerste zicht lijkt dat democratischer. Maar wat je in veel gevallen ziet is dat dit leidt tot stilstand, tot enorm conservatisme. Die rector moet namelijk wél blijven kijken naar de populariteit die hij heeft bij zijn stemmers. Als het aankomt op substantiële hervormingen, dan blijkt dat heel moeizaam te gaan. Een benoemd bestuur is beter in staat om dergelijke operaties bespreekbaar te maken, in de universiteitsraad enzovoort. De Nederlandse *governance* is wat dat betreft veel efficiënter en veel duidelijker. Niettemin zou je ook hier kunnen experimenteren met zo'n gekozen rector. Kijken wat het oplevert."

En wat zou u beslist niet overnemen van het Vlaamse systeem?

"De regeringscommissaris die in elk college van bestuur zit,

vind ik geen goed idee. Formeel houdt hij alleen toezicht op wat er met het geld gebeurt, maar in de praktijk beperkt het zich soms niet daartoe. Dan blokkeert hij dingen niet per se om financiële redenen. Ik kan daar verder niet over uitweiden, maar ik weet dat dat gebeurt. In Nederland is het toezicht veel zorgvuldiger, vind ik, zeker als ook de universiteitsraden straks meer inspraak krijgen in de begroting."

Als ik me niet vergis is de revolte tegen de universitaire bestuurders vorig jaar aan Maastricht voorbijgaan. Hoe verklaart u dat?

"Bij ons zijn inderdaad geen conflicten of bezettingen geweest. Wij hebben wel een Nieuwe Universiteit-beweging, maar daar spraken wij met veel sympathie mee. Interessant genoeg ging het daarbij nauwelijks om de kwaliteit van het onderwijs. Iets als rendementsdenken is bij ons geen issue. Maastricht heeft, zoals u weet, sinds jaar en dag het probleemgestuurde onderwijsmodel: tutors geven in kleine groepjes onderwijs, aan twaalf, dertien studenten. Óók bij grote studies als economie en bedrijfskunde, met acht-, negenhonderd eerstejaars. Heel inefficiënt. Zouden wij aan rendementsdenken doen, we zouden er onmiddellijk mee stoppen. Bij ons maakt de Nieuwe Universiteit zich veel drukker om de docentenkant. Dan gaat het over normuren, te veel stress, *workload*, tijdelijke aanstellingen – allemaal zorgen die wij als bestuurders heel terecht vinden. Daarover zijn we met de universiteitsraad en met de Nieuwe Universiteit in discussie getreden. We hebben nu een aantal commissies gevormd om te proberen daar een beter beleid in te voeren."

Tot voor kort was Soete lid van de Adviesraad voor wetenschap, technologie en innovatie (AWTI). Daar zat hij onder meer de commissie voor die afgelopen juni het rapport *Verwevenheid van onderzoek en hoger onderwijs* publiceerde. Wat hem betreft is het 'evident' dat onderwijs onlosmakelijk verbonden moet zijn met onderzoek – ook binnen de hogescholen. "In het rapport heb ik gewezen op de historische achtergrond van de huidige tweedeling universiteit-hoge-

Praktijkgericht onderzoek aan hogescholen

school. De eerste universiteiten in de Italiaanse en Spaanse steden hielden zich bezig met de *studium generale universalis*, de algemene kennis op de vier gebieden die destijds erkend werden: rechten, *artes liberales*, theologie en geneeskunde. Daarnaast had je de *studium particulare*, de beroepsopleidingen. Daar deed je vakmanschap op, had je de lokale kennis voor nodig. Maar ook dat ging wel degelijk gepaard met praktijkonderzoek.”

Tegenwoordig, vindt hij, geldt misschien nog wel sterker dat het beroepsonderwijs niet zonder kan. “Zeker door de huidige kennisaccumulatie ontstaat er heel snel een kloof. Bij de technische vakgebieden is tachtig procent van de kennis de kennis van de laatste tien jaar. Als docenten van veertig, vijftig zich niet continu bijscholen, dan is hun kennis al heel snel niet meer up-to-date. Dus is het essentieel dat zij constant voeding krijgen uit onderzoek. Dat besef is gelukkig de laatste tien jaar sterk gegroeid. In Nederland én in Vlaanderen.”

Tot tweemaal toe, in 2007 en 2012, leidde Soete een ‘expertgroep’ die zich boog over hervormingen in het Vlaamse hoger onderwijs. Een van de gevolgen was de – gedeeltelijke – ‘inkanteling’ van de hogescholen in de universiteiten. Heel kort samengevat: alle Vlaamse hogescholen (op de kunstopleidingen en de Hogere Zeevaartschool na) moesten hun ‘academische’ beroepsopleidingen onderbrengen bij een van de vijf Vlaamse universiteiten, waarmee ze ‘associaties’ dienden te vormen. Alleen de ‘zuivere’ beroepsopleidingen zoals verpleegkunde bleven bij de hogescholen. (Zie ook pagina 6-15 in dit nummer.)

Soete: “Vlaanderen is verdergegaan dan Nederland of welk ander land dan ook. Zo’n systeem is wel complex natuurlijk, want die associaties staan als het ware boven de universiteit en de hogeschool. Daar moeten dan wel figuren in zitten die dat echt aankunnen. In de praktijk merk je hoe ingewikkeld dat is. Aan de andere kant scheppen de associaties wel duidelijkheid. Jongeren weten veel beter waar ze naartoe gaan. En de kwaliteitscontrole van het onderzoek ligt nu bij de universiteiten. De valorisatie komt veel scherper naar voren. Bovendien academiseren de docenten aan de hogescholen, dat is ook een kwaliteitsinhaalslag. Ik vind het Vlaamse

‘Niettemin zou je ook in Nederland kunnen experimenteren met zo’n gekozen rector’

Wie is Luc Soete?

Luc Soete (1950, Sint-Jans-Molenbeek) studeerde economie aan de Universiteit van Gent en de University of Sussex. Na een onderzoekslaanbaan in het Verenigd Koninkrijk en de Verenigde Staten, werd hij 1986 benoemd tot hoogleraar internationale economische betrekkingen aan de Universiteit Maastricht. Twee jaar later richtte hij het Maastricht Economic Research Institute on Innovation and Technology (MERIT) op. Sinds 2010 is hij lid van de Koninklijke Akademie van Wetenschappen (KNAW). In september 2012 volgde de benoeming tot rector magnificus van de Universiteit Maastricht. Tot 2016 was hij tevens lid van de Adviesraad voor wetenschap, technologie en innovatie (AWTI). Zijn termijn als rector loopt af in september dit jaar.

Luc Soete is getrouwd en heeft twee kinderen.

'Ik zat daar niet als lobbyist, ik keek vanuit de analytische logica'

**'Dat katholieke cluster
rond de KU Leuven,
dwars door Vlaanderen,
had nooit mogen gebeuren'**

stelsel dus niet slecht, met één belangrijke nuanciering: dat het cluster van de KU Leuven is opgebouwd rond het katholieke hoger onderwijs, dwars door Vlaanderen heen. Dat had nooit mogen gebeuren. Maar dat is nu eenmaal het Vlaamse zuilenstelsel."

Zou Nederland ook zo'n clustering moeten nastreven?

"Ik weet dat het in Amsterdam niet gelukt is, maar ik zie een associatie inderdaad als het ideale model. Hoe wij dat in Maastricht doen? Wij werken intensief samen met de hogescholen in onze regio. Informeel zou je kunnen zeggen, hebben we een soort cluster, maar die heeft geen betrekking op de doorstroom van studenten. Daar zou je een nieuwe structuur voor moeten bedenken, eventueel met de hulp van de provinciale of lokale autoriteiten. De toekomst is natuurlijk aan de campus, waarin universiteiten, hogescholen en het bedrijfsleven sterk met elkaar samenwerken. Kijk naar wat er nu al gebeurt in Eindhoven, Twente, Leiden, Delft."

Anders dan in Vlaanderen kwamen er in het Nederlandse hoger beroepsonderwijs lectoren. Een goede zet?

"Dat denk ik wel. Alleen moeten zij doorgaans te geïsoleerd opereren. Sowieso zal het praktijkgericht onderzoek in Nederland problematisch blijven zolang de universiteiten domineren in de toekenning van de financiering – of het nu gaat om de eerste of de tweede geldstroom. Het is misschien grappig dat ik dit als rector zeg, maar NWO (Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek) zou zich wat mij betreft werkelijk moeten openstellen voor het hoger beroepsonderwijs. Deze aanbeveling deden wij ook in het AWTI-rapport, en die viel slecht bij de universiteiten. Maar ik zat daar niet als lobbyist, ik keek vanuit de analytische logica. En dan is het evident dat hogescholen meer middelen moeten krijgen. Wil onderzoek werkelijk voeding kunnen geven aan het beroepsonderwijs, dan zou het aantal lectoren moeten vermenigvuldigen met een factor tien of twintig."

De minister van onderwijs heeft vorig jaar 13 miljoen extra toegezegd voor praktijkgericht onderzoek, te verdelen door NWO.

"Dat gaat in de goede richting. Maar het zou veel meer moeten zijn. Als je het totaalbedrag voor het hbo vergelijkt met de 600 miljoen die NWO en al die andere fondsen te verdelen hebben, dan praat je toch over een scheve verhouding. Natuurlijk verrichten hogescholen geen fundamenteel onderzoek. Maar als je kijkt naar de verdeling van onderzoeksmiddelen binnen Nederland, dan gaat het grootste deel toch naar het toegepaste en het experimentele onderzoek. Dus zou het logisch zijn als ook hogescholen daarin delen."

Dat gebeurt niet omdat de universitaire lobby dwarsligt?

"Dat zeg ik niet. Wat ik wel zeg is dat onze aanbeveling – creëer meer middelen voor onderzoek bij hogescholen – slecht viel bij de universiteiten. Overigens deden we ook een

aanbeveling die bij de hogescholen slecht viel: stop met het gebruik van de term *universities of applied sciences*.”

Wat is daar mis mee?

“Dat doen ze in navolging van de universiteiten, die zichzelf tegenwoordig graag *research universities* noemen. Beide benamingen wijzen wij in het AWTI-rapport af. Zulke termen ondergraven volledig het belang van onderwijs. Terwijl de hoofdmissie van zowel hogeschool als universiteit het geven van onderwijs blijft, gevoed door onderzoek. Dus zeggen wij: noem universiteiten gewoon *universities*, en noem hogescholen *colleges for professional higher education* – of wat dan ook. Dan blijf je het dichtst bij de oorspronkelijke Latijnse benaming: *studium generale* voor universiteiten en *studium particulare* voor hogescholen. Wij zeggen: je moet niet gooieren met een benaming als die niet beantwoordt aan de

realiteit. Internationaal brengt die ook nog eens enorme spraakverwarring met zich mee.”

U bedoelt?

“Kijk, vanuit de politiek komt telkens de vraag: waarom heeft Nederland geen universiteit in de top-20? Moeten wij niet streven naar een Cambridge of Oxford, naar een MIT (Massachusetts Institute of Technology)? Nou, wat mij betreft niet. Ik vind dat veel te instrumenteel gedacht. De twaalf grote Nederlandse universiteiten staan nu allemaal dicht bij elkaar in de top-200, tussen de 50 en de 150. Dat is verder in geen enkel land het geval. Ze hebben een enorme reputatie in het buitenland, behoren tot de beste ter wereld. In Vlaanderen is dat al anders. Daar springen twee van de vijf universiteiten eruit: Leuven en Gent. Bij de andere drie hangt het er maar net vanaf: op sommige gebieden zijn die heel sterk, op andere veel minder. Ook in het Verenigd Koninkrijk of in de Verenigde Staten moet je altijd weten wáár iemand heeft gestudeerd. Bij Nederlandse afgestudeerden weet je wél wat hun universitaire diploma waard is. Maar zodra je alle universiteiten en hogescholen *universities* noemt, verwatert dat. Want dan doen ook de hbo's mee in de rankings, terwijl hun onderzoeksdeel heel beperkt is. Dat zal dus ongunstig uitpakken.”

Natuurlijk, zegt Soete, zijn er hogescholen die het prima doen op onderzoeksgebied. “Maar er is ook een groot aantal dat de fameuze performancecriteria bij lange na niet haalt. Die scoren simpelweg nog te slecht. De meeste hbo-instellingen hebben nu eenmaal van oudsher een lokale functie. Van daaruit is het heel moeilijk om je te positioneren en te profileren. Dat vergt een enorme omslag. Je ziet dat dat lukt op hogescholen die technisch sterk staan. Maar dat is niet de regel. En dan kunnen er binnen één hogeschool ook nog eens grote kwaliteitsverschillen tussen de opleidingen bestaan. Het probleem is dat deze scholen in de breedte opereren, heel veel willen aanbieden.”

Sommige hogescholen proberen zich nu te focussen op onderzoek. “Die zeggen: wij willen op dat en dat gebied heel sterk worden, dus trekken we daarvoor lectoren aan. Maar de meeste zitten in een enorme spagaat. Hetzelfde geldt

‘Bij Nederlandse alumni

weet je wél wat

hun universitaire

diploma waard is’

‘Wat ik zeg druist in tegen die hele hogeronderwijslobby, maar zo zie ik het’

trouwens voor Vlaanderen. Hogescholen zinken weg in de omvang van de problemen waarmee ze te maken krijgen. Ze moeten alleen al grote groepen allochtone jongeren bedienen. Dat vind ik het krankzinnige van die huidige roep om excellentie. De echte uitdaging ligt natuurlijk niet daar, maar in de noden en de behoeften aan de andere kant.”

Wat zou er dan moeten gebeuren?

“Als rector kan ik me daarover niet uitlaten, maar als econoom vond ik het bijvoorbeeld merkwaardig dat de politiek en de universitaire wereld zo verheugd waren over het miljard die na de afschaffing van de basisbeurs terugvloeden naar het hoger onderwijs. Ik vond dat heel paradoxaal.”

Hoezo?

“Wil je de kwaliteit van het hoger onderwijs werkelijk verbeteren dan moet je dat miljard niet in het hoger onderwijs stoppen. Want wat zal het effect daarvan zijn? Je kunt meer docenten aannemen. Maar dat zal het rendement hooguit met enkele procenten verhogen. Als je dat miljard zou investeren in het voortgezet onderwijs, ervoor zorgt dat het aantal allochtone studenten stijgt dat naar het hbo of de universiteit gaat, dan zou je veel positievere effecten zien. Het rendement is veel groter als je je richt op de fases die eraan vooraf gaan. Wat ik zeg, druist in tegen die hele hogeronderwijslobby, maar zo zie ik het.”

U bedoelt kleinere schoolklassen, gepromoveerden voor de klas?

“In elk geval docenten die jongeren werkelijk kunnen motiveren. Kijk hoe het nu gaat. Het basisonderwijs vinden kinderen nog fantastisch. Nederlandse kinderen tot twaalf, dertien jaar zijn de gelukkigste ter wereld. En dan komt het breekpunt, precies in het voortgezet onderwijs. Zeker bij jongens. Als je ziet hoeveel jongens afhaken op de leeftijd van vijftien, zestien, zeventien – ook als ze het talent wel in huis hebben. Dat vind ik echt een dramatisch falen.” Begeesterd vertelt de rector over de *kids colleges* (voor het basisonderwijs) en de *teen college tours* (voor het voortgezet onderwijs) die zijn universiteit verzorgt. “Die kinderen krijgen een programma volgens ons probleemgestuurde model, met een mengeling van psychologie, politieke wetenschap,

sociologie. Ze zitten in een groep van twaalf, pikken van alles op, raken gemotiveerd. En zijn wildenthousiast, want eindelijk wordt er naar ze geluisterd, eindelijk tellen ze mee. Natuurlijk doen we dit voor de PR, in de hoop dat ze zich later bij ons inschrijven. Maar het geeft toch te denken.” Stel nou eens, zegt Soete, dat de vrijgekomen middelen van de basisbeurs naar het voortgezet onderwijs waren gegaan. “Stel dat de minister had durven zeggen: die studiefinanciering is van ons allemaal. Dus gaan wij dat geld nu investeren in de groepen waar de nood het hoogst is. Als je bedenkt wat daarvan het economisch effect zou kunnen zijn: veel meer kinderen zouden warmlopen voor chemie, voor natuurkunde, voor noem maar op. Zo maak je het hoger onderwijs beter zonder dat je er geld instopt. Meer geld betekent niet automatisch dat iets beter wordt. Het kan ook zo zijn dat iets beter wordt als je het geld ergens anders in stopt.”

Elma Drayer

is journalist en eindredacteur van *Th&ma*

FOTO'S RENÉ SCHOTANUS